

**Fælleskommunalt sekretariat
for det specialiserede socialområde
KKR Hovedstaden**

UNIVERSITY COLLEGE
SYDDANMARK
UCSYD.DK

Den 28/5 2013 13.45-14.45

Inklusionsarbejdet på voksen- og børne- og ungeområdet

v/ Christian Quvang, Cand.Pæd.Psych., Lektor, Ph.D. & Videncenterkonsulent i
Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion

NATIONALT VIDENCENTER FOR INKLUSION OG EKSKLUSION / www.nvie.dk / NATIONAL CENTRE FOR INCLUSIVE PRACTICE

Intro: Indhold og form

Præsentation:

NVIE, Mig og Programmet:

1. Det generelle; introduktion

2. Det specifikke; eksempler på NVIE aktiviteter
 - Dagtilbudsområdet
 - Børn og unge området
 - Voksenområdet
 - Professionerne

Mine primære pointer er følgende to:

Inklusion er en RET – ikke et *hvis* og gælder ALLE børn og borgere

&

“Inklusion er en måde at tænke på og ikke en metode”

Mine sekundære pointer er følgende tre:

- Inklusion og eksklusion **er** processer i et DYNAMISK FELT og to sider af samme sag
- Inklusion og eksklusion **er** altid SITUERET i aktørernes tid og rum
- Inklusion og eksklusion **er** DEN CENTRALE OPGAVE at forholde sig til for alle, der arbejder i velfærdsprofessionerne; fra dagpleje over dagtilbud til skole og klub, konsulenter i børn & unge regi og i voksenområdet

Inklusion – en flydende betegn

Segregering – Integration – Rummelighed – Inklusion ...

Indledende; en præsentation af definitioner på inklusion;
- vi må blive enige om, hvad vi taler om:

- NVIE; den generelle og autoriserede
- Den norske; den specifikke og udfordrende

Inklusion; den autoriserede

NVIE definitionen

“Inklusion er en overordnet politisk vision om at skabe et samfund, hvor alle borgere har lige muligheder for at deltage i samfundets demokratiske processer og lige adgang til velfærdssamfundets ressourcer

Inklusion er et fagligt målperspektiv for velfærdsprofessionerne i bestræbelserne for at skabe inkluderende lærings- og udviklingsmiljøer, hvor alle mennesker har ret til at være aktive deltagere” (www.nvie.dk)

Inklusion; den udfordrende*

“Inklusion kan ses som en mulig kvalitet i relationen og samspillet mellem den enkelte og kollektivet, og dermed den enkeltes ret til udfoldelse på egne præmisser og samtidige pligt til at underordne sig kollektivet. Inklusive processer omfatter således forhandlinger, samspil og modspil og således vil “livet” i et inklusivt fællesskab omfatte såvel inkluderende som ekskluderende processer og dynamik herimellem”.

*Vores fordanskning og sammenskrivning af en definition præsenteret af S. Michelet. på NFPF konferencen, Oslo, 2005.

Inklusion og dilemmaer

En 'kronisk' ramme for beslutninger om inklusion!

- Det individuelle og det enkelte individ og/eller gruppen og det kollektive?
- Det sociale og/eller det faglige?
- 'Smerten' her og nu og/eller den dokumenterede gevinst på sigt?

... men hvad er et dilemma egentlig?

Og er det interessant i velfærdsprofessions sammenhæng?

Dilemmaet og velfærdsprofessionerne

“Dilemmaet kan betegnes som et umuligt valg – en knibe, man mere eller mindre er i stand til at mærke og gennemskue. En umulig situation, fordi kendte veje er blokerede. Man føler sig fanget, og der er ikke nogen vej ud.

*Men dilemmaet kan samtidig rumme energi til at bane nye veje. Det kan indebære muligheder for gennem søgen efter udveje at møde sider af sig selv og omgivelserne, der er ukendte og herigennem tvinge til stillingtagen til opfattelser og værdier, man ikke forstår eller er vant til at tage stilling til”.**

*Et citat fra Berthelsen, Jens (2006): ‘Empowerment gennem dilemmapædagogik’, der kan læses på: <http://www.psy.ku.dk/berthelsen/>

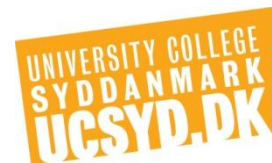
Inklusion og diskurserne; Dyson (1999)*

Diskurser ... og altså måder at tale om - og forstå et begreb på

... og i nærværende sammenhæng er det jo ... inklusion ... her i relation til uddannelse, men absolut mulig for transfer til andre felter indenfor det sociale, det psykiatriske etc.

*Dyson, A. (1999) 'Inclusion and inclusions: theories and discourses in inclusive education'. In H. Daniels and P. Garner (eds), *Inclusive Education*. London. Kogan Page.

Det 'store' narrativ; måder at forstå inklusion på

Diskurser; 4+ (...1)

Den økonomiske diskurs - "påpeger, at den inklusive skole medvirker til hele uddannelsessystemets effektivitet og ressourceudnyttelse".

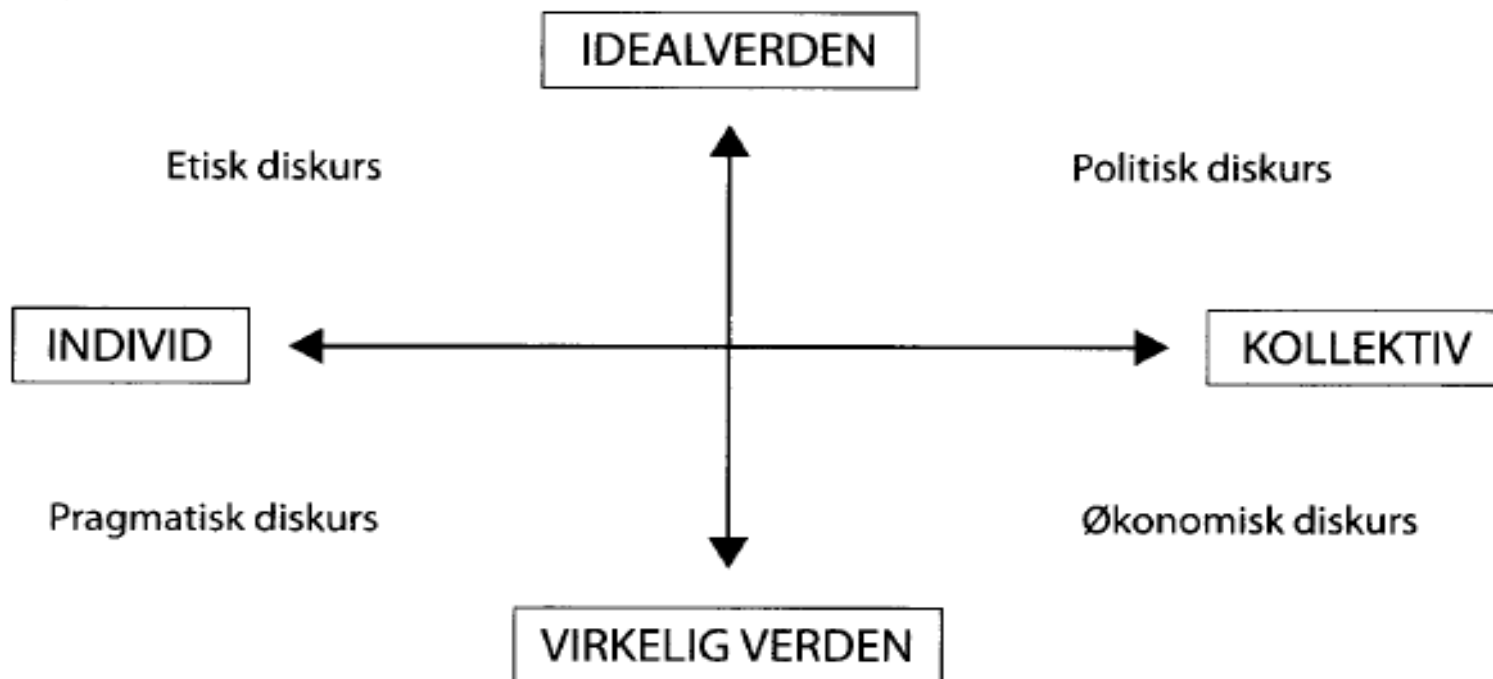
Den pragmatiske diskurs - "som fastslår, at den inkluderende skole er den mest effektive fremgangsmåde, når målet er at give alle børn en ordentlig uddannelse".

Den politiske diskurs - "udpeger den inkluderende skole som den væsentligste indsats mod en række af de forhold, som truer vore samfund mod splittelse og utryghed".

Den etiske diskurs - "handler om, at alle børn skal have lige adgang til uddannelse og indflydelse på eget liv".

Holmsgaard, Å; (2004). *Hvordan blev inklusion til rummelighed?* Tidsskriftet PPR; nr. 2;s.154ff

Diskurserne i en model

Figur 5: Inklusionsbegrebet i spændingsfeltet mellem fire poler (Clausen:2005)

Det 'lille' narrativ; måder at arbejde med inklusion på

...1; Den femte diskurs om inklusion; 'Professionsdiskursen'

- Så der etableres en inklusionsbaseret professionskompetence
- Så den nødvendige faglige stolthed i de enkelte professioner , eks. i lærerprofessionen, (gen)etableres som basis for arbejdet med inklusion

Den femte diskurs ... 'Professionsdiskursen'

Den 5.diskurs; professioner som 'reflekterende metodikere'

- Livschancer; om **det relationelle perspektiv**
 - MØDER
- Identitet & læring; om **det individuelle perspektiv**
 - MATERIALISERING
- Inklusion og eksklusion; om **relationen mellem individ og de andre** set i et empowerment perspektiv
 - MESTRING

Fra det generelle til det specifikke

Fra det generelle om inklusion til eks. på NVIE projekter:

- Præsentation af 3 eksempler på projekter fra dagtilbud -, skole - og voksen området **med fokus** på **barn og borger**
- Præsentation af 4 eksempler på arbejdet med inklusion **med fokus** på **professionerne og professionsperspektivet**

1. 'nedslag' og eksempel; Børn i dagtilbud

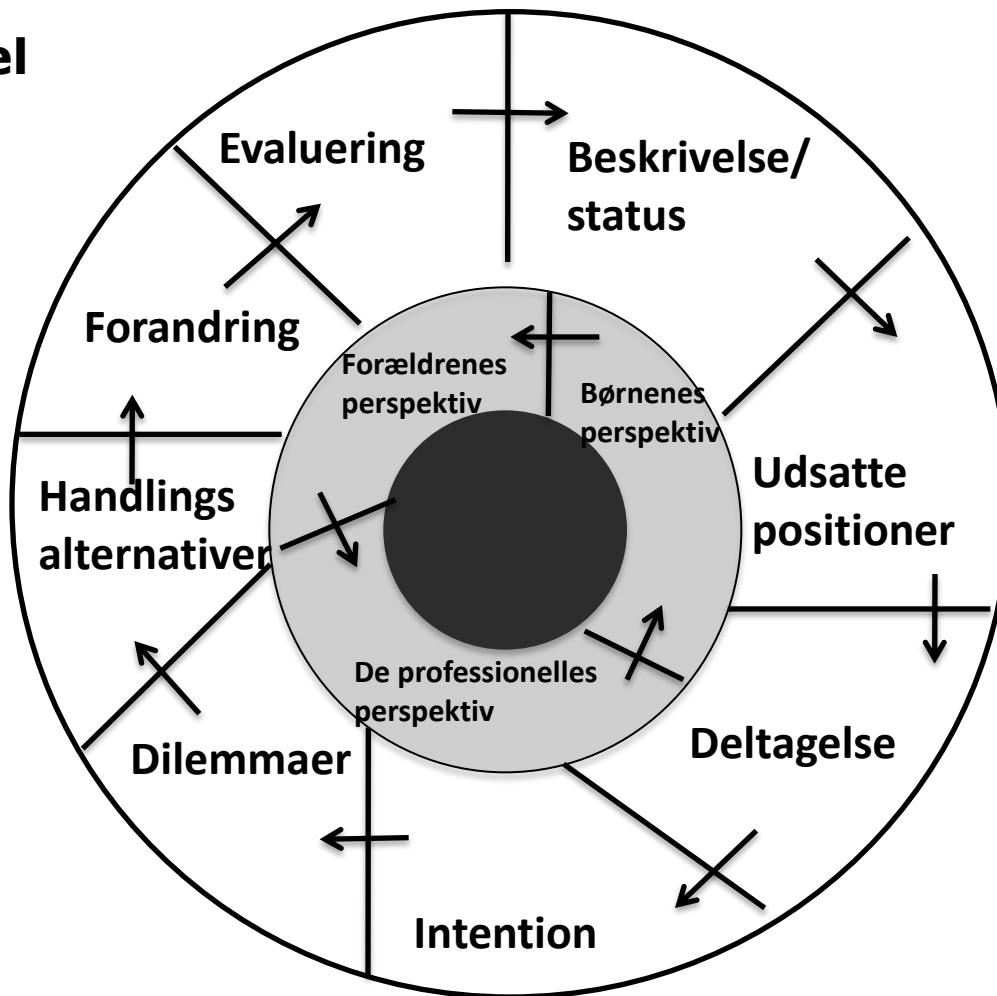
Børn i dagtilbud; Solhøj

Forældre samarbejde ved forældre arrangementer i en børnehave; form og indhold

Pointe(r):

- At medarbejdere aktivt inddrager forældre er en væsentlig forudsætning for, at deres børn bliver inddraget i børnefællesskaberne
- At ændre, fra 'sådan plejer vi at gøre', til at gøre noget andet, bryder sociale 'mønstre' blandt forældre og skaber nye muligheder for deltagelse
- At forældres arbejde med praksisfortællinger åbner for nye perspektiver på inklusion
- At inklusion ikke starter eller slutter i børnehaven, men også udfoldes eks. i lokalmiljøet døgnet rundt og året rundt.

Model

2. 'nedslag' og 3 eksempler; Børn og unge i skolen

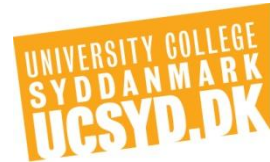
Elever eller børn og unge; dvs. skole, SFO og klub:

- Inklusionens didaktik i skole og klub; Århus
- Inklusion i et innovativt perspektiv; Magleblik
- Undervisningsdifferentiering og inklusion; 3 kommuner

Pointe(r):

- At indsatser for inklusion i skole og klub går bedst, når professionerne arbejder sammen i teams og under ledelsens bevågenhed
- At indsatser rettet mod at øge inklusion i skolen med fordel kan baseres på elevernes 'egen stemme', fordi de 'bedst selv ved'

Fra NVIE projekter ved vi, at flg. fremmer inklusion:

- Lærere, pædagoger og ledere som inklusionsrollemodeller
- Lærere, pædagoger og ledere som "Reflekterende metodikere"
- Fælles tilrettelæggelse af deltagelsesbaner i skolen på alle felter
- Professionernes inklusions udfordringer i indskoling, på mellem-trin og i udskoling er forskellige, men bygger på fælles 'repertoire'
- Kollegavejledning og supervision, som 'skal processer' for alle
- Undervisningen som autentisk, baseret på positive forventninger og tilpasset børnene og deres mange forskellige kompetencer
- Inklusion fremmes ved, at der arbejdes bevidst med IKKE at elevdifferentiere, men ved at undervisningsdifferentiere

NVIE projekter:

'Inklusionens didaktik', 'Magleblik og 'Differentiering til inklusions projektet'

NATIONALT VIDENCENTER FOR INKLUSION OG EKSKLUSION / www.nvie.dk / NATIONAL CENTRE FOR INCLUSIVE PRACTICE

3. 'nedslag' - og 2 eksempler; Voksne

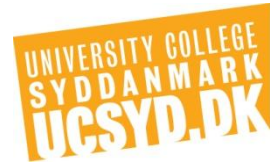
Voksen områder; udviklingshæmmede og psykiatri :

- Fredericia Kommune; Rehabilitering # 1
- Esbjerg Kommune; Rehabilitering # 2

Pointe(r)

- Forbindelsen mellem borger og profession bliver mere 'bæredygtig' med skabelse af såvel borgertilfredshed som udvikling af professionskompetence, når der er et erfaringsfællesskab og udviklingsmål
- Inklusion som proces er en (af flere) vej(e) til empowerment

Projekt I; Fredericia: Det jeg kan, gør jeg selv – 'Stoltheds-Stafetten'

Sted(er) & Tid:

Projektet starter (2012-13) omkring og på 4 botilbud i Fredericia Kommune. I løbet af projektforløbet (2013-16) skal det videreføres på flere af kommunens tilbud.

Målgruppe – borgere:

Unge / voksne med udviklingshæmning.

Målgruppe – uddannelse(r):

Primært diplom niveau socialpædagogik, muligvis også socialrådgivning..

Projekt-Partnere:

Udviklingshæmmedes Lands Forbund, ULF. Fredericia Kommune, Voksen Handicap afd. og NVIE

Kontaktperson i NVIE :

Dr.Pæd. Frank Bylov: fbyl@ucsyd.dk

NATIONALT VIDENCENTER FOR INKLUSION OG EKSKLUSION / www.nvie.dk / NATIONAL CENTRE FOR INCLUSIVE PRACTICE

Projekt temaer

Temaer:

- Bruger-erfaringer bliver til Bruger-vejledere.
- Stoltheden som personlig selvværd – og som social udveksling.
- De beskyttede livsformer.
- Habilitering / Selvhjulpethed i hverdagslivet.
- Koblingen af professionel og frivillig indsats.

Forløb & Indhold

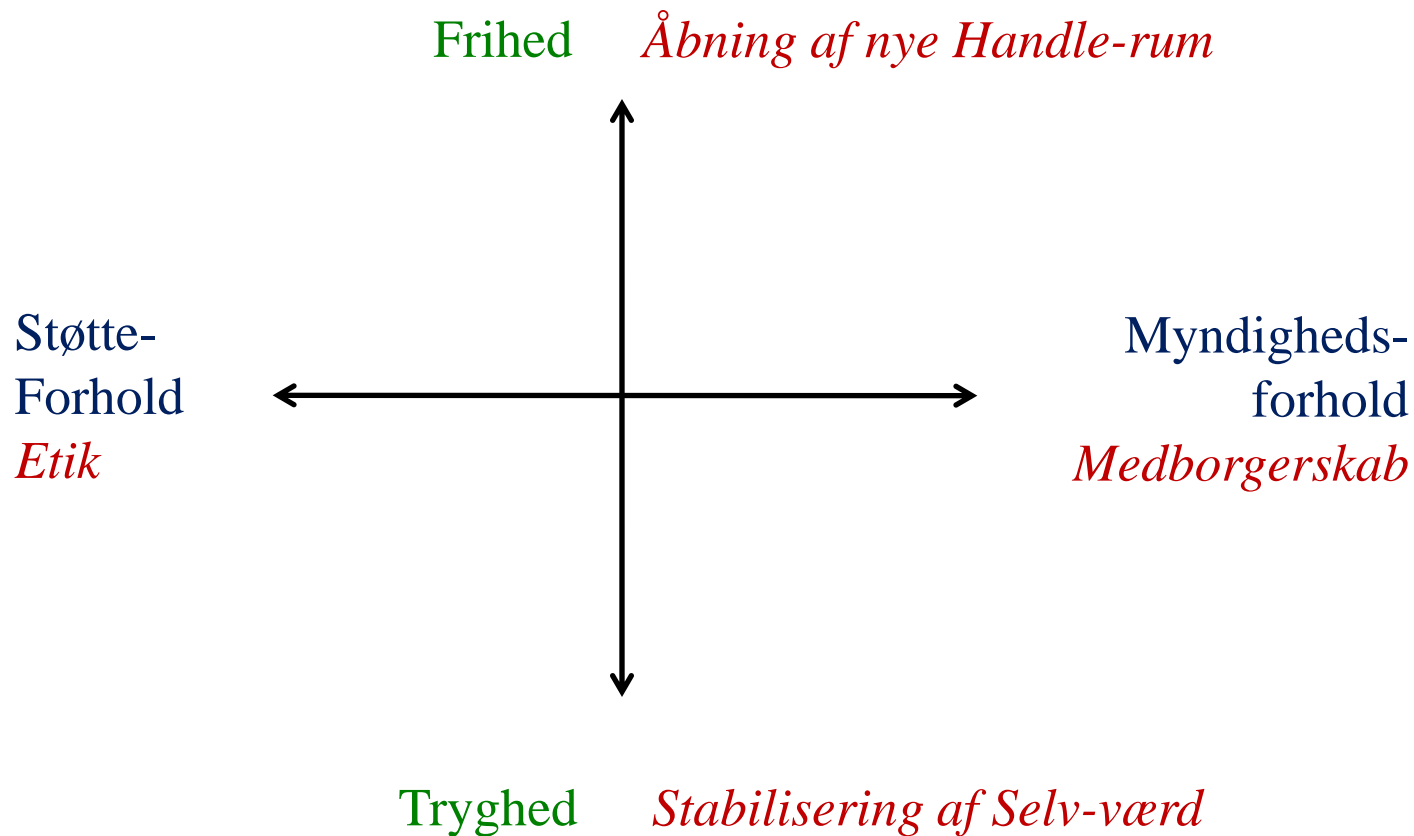
- Brugervejledere og beboere tager mobil-fotos af deres stolthedsøjeblikke; de vises frem for de øvrige på bostedet; de bedste af disse stoltheds-billeder opsamles på database til videre dokumentation & distribution (Stoltheds-Stafetten).
- Det pædagogiske personale på botilbuddene dokumenterer de hverdagslige rehabiliteringsmål i fh.t. brugervejledning og i fh.t. egne handleplaner.
- NVIE gennemfører på denne baggrund en række tema-interviews med beboere & brugervejledere, samt med pårørende og medarbejdere.
- Projektets samlede målopnåelse dokumenteres ved spørgeskemaundersøgelser blandt beboere, medarbejdere og pårørende.

Projekt II; Esbjerg: Social rehabilitering i uddannelse

Et uddannelsesprojektet for Esbjerg Kommunes Social Rehabilitering, hvor vi i et og samme forelæsningsforløb (skræddersyet udgave af Modul 'Miljøpædagogik' fra Soc.Pæd. Dip.), har både MVU-uddannede (typisk socialpædagoger, men også nogen ergoterapeuter) og kortere uddannede (SOSUer) og borgere med som deltagere, og hvor de:

- dels har hver sine 'vejledningsrammer': bachelorvejln., akademiudd.-vejledn. og debatforum i egne bruger/patientforeninger,
- dels har tværgående gruppearbejder om indlejringen i det nye indsatsområdes praksis.

Vi kan se disse momenter i et spændingsfelt mellem:

4. nedslag; Professioner

Fire eksempler på det mere generelle arbejde med inklusion:

- Etablering af et børnecenter; Inklusion som fælles værdi og paraply
- Inklusion i dagtilbud; arbejdet med en analysemodel (SIPA)
- Ledelse i folkeskolen; Skolelederforeningens "Inklusionskompas"
- Skolen og veje til inklusion; "Inklusion i praksis" – en NVIE film

Pointer:

- At arbejdet med inklusion skal starte 'tidligt',
- At indsatser for inklusion kræver dialog om værdier for at kunne formulere en lokal forståelse,
- At inklusion forudsætter professionerne 'sætter sig sammen' og 'gør noget sammen',
- At arbejde med inklusion nødvendiggør profileret ledelse med inklusion som mål og middel og samtidig inddragelse af alle aktørperspektiver.

Eks. # 1; Professioner og samarbejde

Etablering af et børnecenter; Inklusion som fælles værdi og paraply

Professioner i dagtilbud, SFO og skole sammen med ledelserne i en proces og projektperiode på 3 år:

- Kickoff arrangement(er)
- Skoleovertagelse
- Projektperioder
- Projektspredning til lokalområdet

Eks. # 2; Profession; dagtilbud

Inklusion i dagtilbud; arbejdet med en inklusionsanalysemodel (SIPA)

Socialt Inkluderende Praksis Analyse i et tværfagligt samarbejde; 6 spørgsmål

- Hvordan skabes **udsatte positioner**?
- Hvad giver adgang til **deltagelse**?
- Hvilke **dilemmaer** befinder lærere og pædagoger sig i?
- Hvilke pædagogiske og organisatoriske **handlingsalternativer** findes der?
- Hvem skal **inddrages** i tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af inklusions indsatsen?
- Hvad giver arbejdet med dette inklusionsdilemma anledning til at **forandre** som grundlags - og udviklingsvilkår i omgivelserne?

Eks. # 3; Ledelse i folkeskolen; Skolelederforeningens "Inklusionskompas"

"Et er et Søe-Kort at forstaae, Et andet, Skib at føre. Af en politisk Bog man kand Vel lære raisonnere, Men til at forestaae et Land Udfordres andet meere". Holberg(1722). Den Politiske kandestøber.

... i ord:

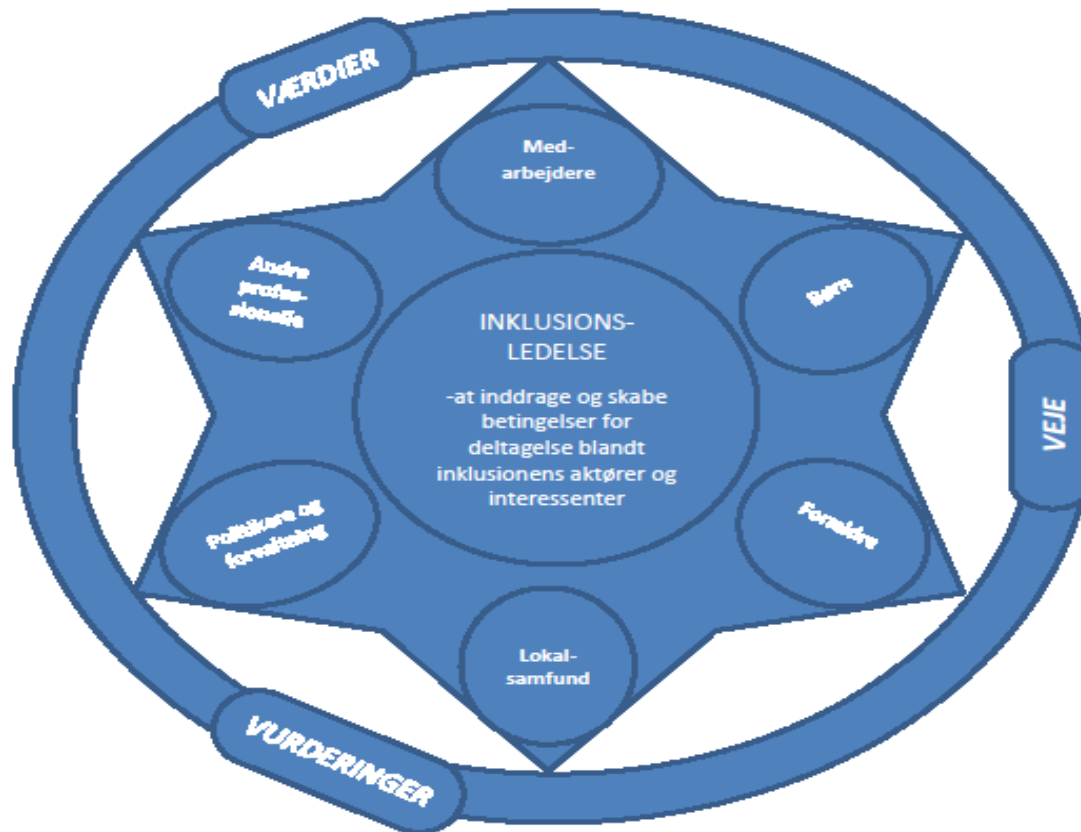
Inklusionskompasset er et ledelsesredskab, der skal hjælpe skoleledelsen:

- Til at udstikke og formulere fælles **retninger** for inklusionens aktører ved at **inddrage og koordinere aktørernes ressourcer**
- Til at udvikle og formulere fælles **rammer** for de enkelte aktører, så de bliver i stand til at **handle på baggrund af fælles værdier, veje og vurderinger.**

... som illustration, billede eller metafor

INKLUSIONS-KOMPASSET

Retning og rammer i en 360 graders skoleledelse

NATIONALT VIDENCENTER FOR INKLUSION OG EKSKLUSION / www.nvie.dk / NATIONAL CENTRE FOR INCLUSIVE PRACTICE

Inklusionskompas ... et ledelsesredskab

Et eksempel på et inklusionskompas - for skoledelser - men også

...

Seks ledelsesområder - at sætte **retning** for inklusionens aktører

- Medarbejdere
- Børn
- Forældre
- Andre professionelle fagpersoner
- Politikere og forvaltning
- Lokalområdet

... fortsat; Inklusionskompas ... et ledelsesredskab

Kompasset rundt 360°:

Tre ledelsesdimensioner – at sætte **rammer** for fælles handlinger:

- Værdier (bl.a. etik),
- Veje, (bl.a. didaktikker)
- Vurderinger (bl.a. indikatorer)

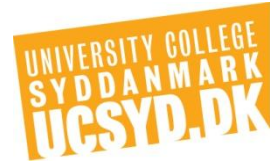
En fjerde dimension er at kunne begrunde handlinger på basis af:

- Viden (bl.a. forskning)

Web adresse

<http://skolelederforeningen.org/vaerktojer-kurser-og-konferencer/ledelsesvaerktojer/inklusion-haefte-2>

... fortsat; Inklusionskompas ... et ledelsesredskab

Eksempel. AKTØRER: Medarbejdere

VÆRD I fx

- Det er en værdi, at skolens medarbejdere anerkender fællesskabets betydning for børnenes læring på alle områder

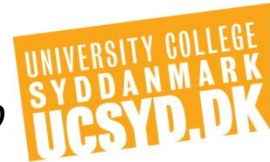
VEJ fx

- Det understøtter vi ved i det daglige arbejde at fastholde et vedvarende fokus på inklusionsopgavens både praktiske og etiske fordringer

VURDERING fx

- Vi ved, at vi er på rette vej, når inklusionsindsatsen ikke blot beskrives i forhold til faglige, men også sociale og fysiske deltagelsesmuligheder.

Eks.. # 4; Skolen og veje til inklusion; TE4I* & "Inklusion i praksis" – en NVIE film

- *"At lærere må vise respekt for elevernes forskelligheder, og netop det at være forskellige må anses som en ressource og udgøre værdifulde bidrag til fællesskabet og undervisningen*
- *At lærere må støtte alle elever ved at udtrykke positive forventninger og stille tilpas og opnåelige krav til alle elevers kompetencer og præstationer på alle felter*
- *At lærere skal løse deres professionsopgave sammen og sammen med andre og derfor er en afgørende og bærende professionskompetence at kunne arbejde sammen med andre*
- *At læreres personlige og faglige udvikling er tæt knyttet til undervisning og sociale processer og dermed er undervisning og pædagogisk praksis for professionerne selv en livslang læringsproces, lærere selv skal have et medansvar for".*

*European Agency for Development in Special Needs Education; TE4I (2012)

Film om inklusion/de første fire minutter af "Inklusion i praksis"

Tak for at I lyttede Spørgsmål & kommentarer

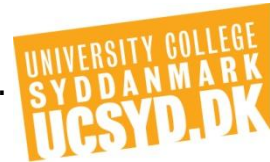
?

SE

www.nvie.dk

NATIONALT VIDENCENTER FOR INKLUSION OG EKSKLUSION / www.nvie.dk / NATIONAL CENTRE FOR INCLUSIVE PRACTICE

Tak for i dag; Rapporter mv. til videre info

Quvang, C. (2008). Special – og normalundervisning i inklusivt og eksklusivt perspektiv. I: Alenkær, R. (red.) (2008). *Den Inkluderende Skole – en grundbog*. Frydenlund.

Quvang, C. & Willumsen, J. (2009). Magleblikundersøgelsen – Innovative modeller for eksperter i nye faglige, inklusionsfremmende samarbejdsformer i skolen. Se www.nvie.dk

Quvang, C. (2010). Jeg ville hellere have været i den anden båd – narrativer om specialundervisning – på sporet af læring, identitet og livsduelighed. En "fortælling" om specialpædagogikkens betydning for, hvordan tilværelsen kan opleves. En ph.d. afhandling. Kan downloades på Syddansk Universitets hjemmeside: [http://static.sdu.dk/mediafiles//Files/Information til/Studerende ved SDU/Din uddannelse/phd hum/afhandlinger/2010/](http://static.sdu.dk/mediafiles//Files/Information%20til/Studerende%20ved%20SDU/Din%20uddannelse/phd%20hum/afhandlinger/2010/)

Quvang, C. (2011). Inklusion; diskurser, dilemmaer og praksis. I: Christiansen, J., Degn Mårtensson B. og Pedersen, T. (red.). *Specialpædagogik – en grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

Holst, L. & Quvang, C. (2011). 'Fra forskning til fronten'; En samtaleartikel med fokus på inklusion og AKT. I: *Kognition og Pædagogik*. Nr. 81 August 2011. 21. årgang

Nielsen, A. & Quvang, C. (2011). "Man skal handle før mælken bliver sur". Servicestyrelsen og NVIE. Se: www.nvie.dk

Nielsen, A., Larsen, D. & Quvang, C. (2013). Forskning og dilemmaer i det inkluderende forældresamarbejde Et NUBU projekt 2011 – 2012. Se www.nvie.dk